

Isonkyrön vanha ja uusi kirkko

Kuvaus

Kyrönjokivarteen rakennettu Isonkyrön kirkko on yksi Pohjanmaan seitsemästä keskiaikaisesta kivikirkosta. Isonkyrön kirkko on säilynyt keskiaikaisessa muodossaan yksilaivaisena ja tynnyriholvin kattamana. Kirkon erityispiirteenä on sen 1560-luvulla tehdyt Raamatun kuvituksen tapaan toimivat seinämaalaukset. Kyrönjoen toisella rannalla sijaitsee Isonkyrön uusi tiilikirkko 1870-luvulta.

Isonkyrön keskiaikainen kirkko.

Kyrönjoki sekä sen varteen sijoittuneet keskiaikainen kivikirkko, vanhat viljamakasiinit, pappila, ulkomuseoalue sekä kirkon edustan viljapelto hallitsevat Isonkyrön kirkonkylän kulttuurimaisemaa. Pyhälle Laurentiukselle omistetun yksilaivaisen kivikirkon tiilestä rakennettu sakaristo on runkokuonetta vanhempi. Kirkon itä- ja länsipäätyjen tiilipäädyt on purettu 1820. Profiloitu länsiportaali ja sen yläpuolella oleva pyöröikkuna ovat alkuperäiset, muut ikkunat on laajennettu 1700-luvun alussa. Asehuone on myöhemmin korotettu. Kirkkosalin nykyinen kaareva lautaholvi on keskiaikaisen perinteen mukainen vuodelta 1710. Seiniä kolmessa vyöhykkeessä kiertävät raamatullisten kohtausten kuvaukset 1500-luvulta uskonpuhdistuksen jälkeen luovat tilaan kuvakudosten peittämän renessanssiajan juhlasalin tunnelmaa. Kirkkosalin 1770-luvun alussa uusitusta rokokootyylisestä sisustuksesta ovat säilyneet ilmajokelaisen puuseppä Abraham Runströmin tekemät ja vaasalaisen Johan Almin maalaamat saarnastuoli ja alttarilaite. Kirkossa on joukko keskiaikaisia puuveistoksia. Tunnetuin 1400-luvun veistoksista esittää Pyhää Henrikiä, muut kaksi Neitsyt Mariaa ja Ristiinnaulittua. Kaksi rekonstruoitua alttarikaappia on 1500-luvun vaihteesta, kuten myös Pyhä Yrjänä lohikäärmeineen.

Isonkyrön pappila

Kirkon kaakkoispuolella jokivarressa on Isonkyrön kirkkoherranpappila Mariedal. Klassistisvaikutteinen pappila on rakennettu 1848. Kirkon viereen 1928 pappilan pihapiiristä siirretty vanha pitäjätupa on toiminut mm. seurakuntatalona. Kotiseutumuseossa kirkon länsipuolella on kaksi pohjalaistaloa talousrakennuksineen ryhmitelty perinteiseksi pihapiiriksi, joka esittelee alueensa 1700-1800 -lukujen talonpoikaiselämää. Vuonna 1949 perustetun museon alueelle on siirretty 13 rakennusta, joihin kuuluvat myös kirkon eteläpuolella tien vartta reunustavat kaksi viljamakasiinia 1700-luvulta.

Isonkyrön uusi kirkko

Isonkyrön uusi kirkko kohoaa osin avoimien viljelymaisemien ympäröimänä metsäisellä mäellä. Matkan päähän Kyrönjoesta, Palon kylään punatiilestä rakennettu uusgoottilainen kirkko on muodoltaan tornillinen ristikirkko. Ristivarsien sisäkulmat ovat viistetyt ja ristikeskuksessa on matala lyhtytorni. Pyörökaariset ikkunat on sijoitettu kahteen tasoon. Uuden kirkon itäpuolella on punatiilinen siunauskappeli kirkon rakentamisajalta ja 1896 perustettu hautausmaa arkkitehti Matti Visannin suunnittelemine sankarihautoineen.

Isonkyrön vanha ja uusi kirkko sijaitsevat valtakunnallisesti arvokkaalla Kyrönjokilaakson maisema-alueella, joka on luokiteltu yhdeksi Suomen kansallismaisemista.

Historia

Kyrönjokilaaksossa oli voimakas asutuskausi 1400-luvulta aina 1500-luvun loppupuolelle, ja Isokyrö oli keskiaikaisen Pohjankyrön suurpitäjän hallintokeskus. Isokyrö tuli pitäjän nimeksi 1553.

Isonkyrön myöhäiskeskiajalla rakennettua kivistä kirkkoa edelsi samalla paikalla Kyrönjokivarressa sijainnut puukirkko. Kivikirkon sakaristo rakennettiin puukirkon viereen. Kirkon holvaus jäi kesken uskonpuhdistuksen aikana. Seinämaalaukset kirkkoon teetti 1560-luvulla omalla kustannuksellaan "Kyrön kirkkoruhtinas"rovasti Jaakko Geet. Vuonna 1666 silloisen kirkkoherra Isak Brennerin aikana maalaukset peitettiin kalkkilaastilla.

1700-luvun korjauksissa kirkon ikkunat suurennettiin 1707, lehteri rakennettiin 1753 ja kirkon kiinteä sisustus uusittiin rokokoon hengessä 1770-1771. Keskiaikainen kirkko jäi pois käytöstä kun seurakunnan uusi kirkko valmistui. Kirkkotarhassa ollut Matti Hongan johdolla 1773 rakennettu tapuli purettiin 1881. Kirkkosalin vuonna 1666 kalkitut maalaukset paljastettiin 1885, jolloin kiinteästä sisustuksesta purettiin lehteri ja penkit. Maalaukset restauroitiin ensimmäisen kerran 1926-1927 ja tällöin kirkkoon tehtiin uudet penkit.

Isonkyrön pitäjänkokous päätti 1843 vanhan kirkon korjaamisen ja laajentamisen sijaan rakentaa uuden kirkon, ja 1864 kirkonkokous päätti toteuttaa rakentamisen. Uusi kirkko rakennettiin 1874-1877. Kirkon suunnitelleet arkkitehdit C. A. Setterberg ja E. B. Lohrmann perustivat suunnitelmansa arkkitehti C. Th. Chiewitzin aiempiin piirustuksiin. Kirkko peruskorjattiin 1956.

Uuden kirkon viereen valmistui 1878 siunauskappeli, jonka on tidennäköisesti kirkon rakennustöitä johtaneen vaasalaisen rakennusmestarin suunnittelema. hautausmaa vihittiin käyttöön 1896. Siunauskappelin vieressä on 1918 perustettu, arkkitehti Matti Visannin suunnittelema sankarihauta-alue, jonne on haudattu yli 200 sankarivainajaa. Muistomerkkinä oleva Kyrön karhu ja punagraniittiset hautaristit ovat myös Visannin suunnittelemat.

Lisätietoa

C.F. Meinander, Etelä-Pohjanmaan historia I. Etelä-Pohjanmaan historiatoimikunta. Helsinki 1950.

Riitta Pylkkänen, Isonkyrön vanha kirkko. Isonkyrön seurakunta 1954.

Jussi Salo, Isonkyrön uusi kirkko. Isonkyrön seurakunta 1977.

Mereth Lindgren, Att lära och pryda. Om efterreformatoriska kyrkmålningar i Sverige cirka 1530-1630. Stockholm 1983.

Tove Riska, Isonkyrön kirkon maalaukset. Ars. Suomen taide 1. 1987.

Matti Salomäki, Vaasan läänin vanhat pappilat 1700-luvulta 1920-luvulle. Vaasan lääninhallituksen julkaisusarja 1994:11.

Markus Hiekkänen, The Stone Churches of the Medieval Diocese of Turku. Suomen muinaismuistoyhdistyksen aikakauskirja 101. 1994.

Markus Hiekkänen, Suomen keskiajan kivikirkot. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1117. 2007.

Maria Kurtén - Susanne Öst - Rose-Marie Back - Minna Torppa - Sari Tallgren, Pohjanmaan inventointi. Länsi-Suomen ympäristökeskus. KIOSKI-tietokanta 20.3.2008.

Isonkyrön seurakunnan www-sivut, <http://www.isonkyronsrk.fi/> (22.5.2009).

Marja Terttu Knapas et al., Suomalaiset pappilat, kulttuuri-, talous- ja rakennushistoriaa. Suomalaisen Kirjallisuuden Seuran toimituksia 1238/Tieto. 2009.

kohteeseen sisältyy: hautausmaa; kirkko; museo; pappila;

ympäristön nykyluonne: kulttuurimaisema;